

KESKKONNAAGENTUUR

ELUSLOODUSEOSAKOND

PÕDRA ASUSTUSTIHEDUS, ELUPAIGAKASUTUS JA SESOONSED RÄNDED

RAKENDUSUURINGU 5. VAHEARUANNE

RAUNO VEEROJA

UURINGUT RAHASTAS SA KESKKONNAINVESTEERINGUTE KESKUS. 2018. AASTA PROJEKT
14547 „ULUKIASURKONDADE RAKENDUSUURINGUD“

TARTU 2020

Sisukord

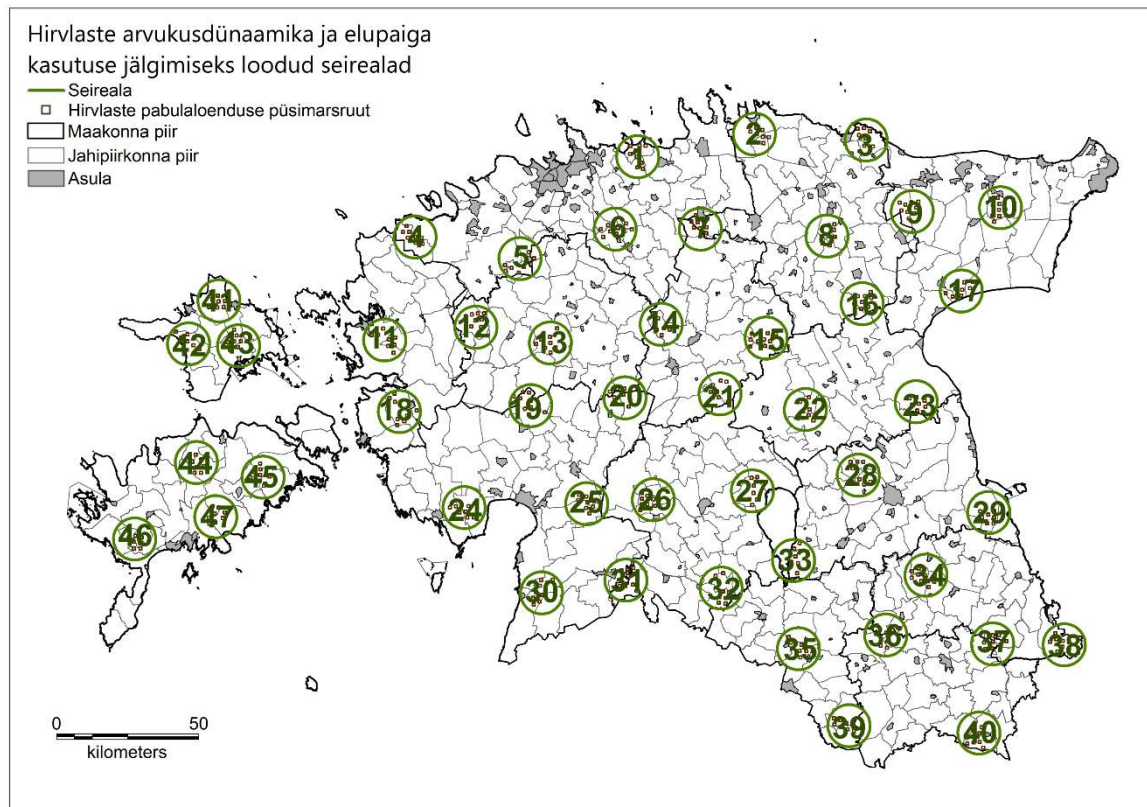
Põdra asustustihedus ja elupaigakasutus püsiseirealadel	3
Üle-eestilise pabulaloenduse välitööd.....	3
Pabulaloenduse tulemused	4
Põdra tekitatud metsakahjustuste hindamine seirealadel	17
Põdra talvine elupaigakasutus (pabulaloenduste andmetel)	20
Ajuloendus Tipu uurimisalal.....	23

Põdra asustustihedus ja elupaigakasutus püsiseirealadel

Üle-eestilise pabulaloenduse välitööd

2019. a kevadel (6. aprill kuni 20. mai) viidi kõigil 47. erineval seirealadel läbi hirvlaste talviste pabulahunnikute loendus (joonis1). Sarnaselt eelnevate loendusega läbiti kõikidel seirealadel kaheksa ruudu kujulist ja nelja km pikkust loendusmarsruuti. Loendused viidi läbi samadel loendusmarsruutidel, mis läbiti ka 2017 ja 2018 kevadel. Läbitud loendusmarsruutide kogupikkus oli 1504 km. Kuna erinevatel aastatel võib loenduste läbiviimise aeg (kuupäev) märgatavalt erineda, siis tabelites 1 - 4 esitatud pabulaindeksid on loenduste läbiviimise aja suhtes korrigeeritud (paranduskordajaga läbi korrutatud), arvestades pabulahunnikute akumulatsiooni periood alguseks 1. oktoober ja perioodi pikkuseks 200 päeva.

Loenduste käigus pidid loendajad aeglaselt liikudes (ca 1,5-2 km/h) ning gps-seadmete abil etteantud loendusmarsruuti võimalikult täpselt järgides loendama 2 m laiusel ribal kõik hirvlaste poolt viimase talve jooksul tekitatud pabulahunnikud ning ühtlasi fikseerima nende asukoha gps-seadme abil. Eraldiseisvaks pabulahunnikuteks loeti vaid vähemalt ca 20 pabulast koosnevaid pabulagruppe. Lisaks hirvlaste pabulahunnikutele märgiti üles ka kõik kohatud jäneste, kanaliste, metssigade ja suurkiskjate ekskremendid. Samuti fikseeriti kõik loendaja poolt jälgitavasse 2 m laiusesse loendustransekti ulatuvad vähemalt 1m² suurust maa-ala hõlmavad metssigade songimised (tuhnimised) ning määrati nende loendustransektile ulatuva osa pindala. Loenduste läbiviijateks olid Keskkonnaagentuuri eluslooduseosakonna töötajad ja selle lepingulised partnerid.

Joonis 1. Hirvlaste arvukusdünaamika ja elupaiga kasutuse jälgimiseks 2015. a kevadel loodud seirealade ja nendele märgitud pabulaloenduse marsruutide paiknemine. Ala nr 47 (Saaremaal) lisati 2016. kevadel.

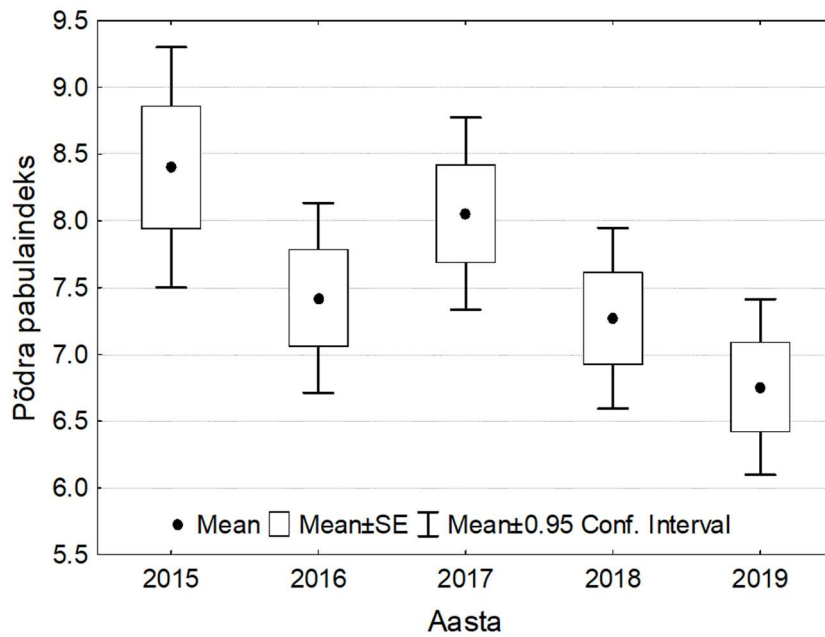
Pabulaloenduse tulemused

Põder

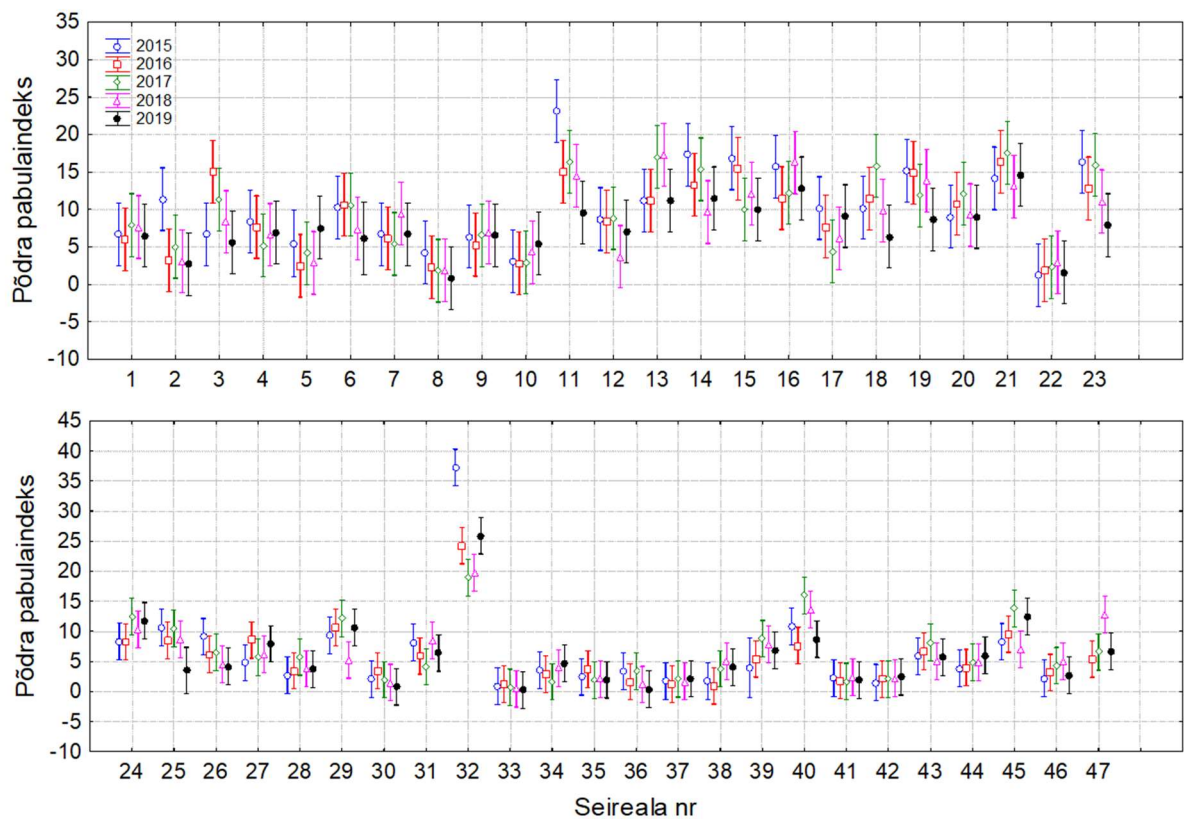
Seirealadel 2019 kevadel läbiviidud pabulaloenduste kokkuvõttes saadi põdra pabulaindeksiks 6,8 pabulahunnikut 1 km läbitud loendusmarsruudi kohta, 2018. aastal loendustel saadi tulemuseks 7,3 ja 2017. aastal 8,1 pabulahunnikut 1 km loendusmarsruudi kohta. Seega on kõikide seirealade kokkuvõttes põdra asustustihedus viimasel aastatel langenud. Kui indeksi langus võrreldes 2018. ja 2017. aasta omaga võrreldes ei ole statistiliselt usaldusväärne, siis langus võrreldes 2015. aastaga, mil seirealadel pabulaloendused esmakordselt läbi viidi, on statistiliselt oluline. Toona saadi seirealade keskmiseks põdra pabulaindeksiks 8,3 (joonis 2).

Pabulaindeks 6,8 annab seirealade keskmiseks põdra asustustiheduseks 5,7 isendit 1000 ha kohta. Võttes arvesse seda, et osa loendatud pabulahunnikuid kuulusid isenditele, kes 2018. a jahihooajal ära kütiti, jäi jahihooaja järgne põdra keskmine asustustihedus seirealadel tasemele 5,2 isendit 1000 ha kohta.

Põdra pabulaindeksi muutustest aastatel 2015-2019 erinevatel seirealadel ja ka kõikide seirealade kokkuvõttes annavad ülevaate joonis 3 ja tabel 1.

Joonis 2. Keskmise põdra pabulaindeks (keskmise põdra pabulahunnikute arv 1 km loendusmarsruudi kohta) seirealadel aastatel 2015-2019.

Joonis 3. Põdra pabulaindeksi muutused 47-l erineval seirealal aastatel 2015-2019.

Tabel 1. Põdra suhteline asustustihedus ja selle muutused seirealadel 2015 - 2019 pabulaloenduste andmetel. Pabulaindeks – pabulahunnikute arv 1 km loendus-marsruudi kohta.

Seireala nr <i>No of monitoring area</i>	Maakond <i>County</i>	Seireala asupaik <i>Location of monitoring area</i>	Pabulaindeks <i>No of pellet groups per 1 km</i>					Muutus (vr 2018) <i>Change (%)</i>	Muutus (vr 2017) <i>Change (%)</i>
			2015	2016	2017	2018	2019		
1	Harju	Kaberneeme-Jägala	6,7	6,0	7,9	7,7	6,5	-15,2	-17,9
4	Harju	Nõva-Keibu	8,4	7,7	5,2	6,6	7,0	5,4	34,6
5	Harju	Haiba	5,5	2,5	4,2	2,9	7,5	162,7	80,9
6	Harju	Kose-Uuemõisa	10,3	10,6	10,6	7,4	6,1	-17,1	-42,3
2	Lääne-Viru	Palmse-Sagadi-Korjuse	11,4	3,2	5,0	3,1	2,7	-12,2	-46,0
3	Lääne-Viru	Kunda-Vasta	6,7	15,1	11,3	8,3	5,6	-32,5	-50,3
8	Lääne-Viru	Väike-Maarja-Viru-Jaagupi	4,2	2,3	1,8	1,9	0,8	-54,6	-53,3
16	Lääne-Viru	Laekvere-Venevere-Käru	15,7	11,5	12,2	16,3	12,8	-21,2	4,7
9	Ida-Viru	Sonda-Soonurme-Sirtsu	6,3	5,3	6,6	6,9	6,6	-5,4	-0,1
10	Ida-Viru	Illuka-Kurtna-Pagari	3,0	2,7	2,9	4,3	5,4	25,7	86,6
17	Ida-Viru	Kauksi-Rannapungerja	10,2	7,7	4,4	6,1	9,1	48,9	106,8
11	Lääne	Haapsalu-Martna	23,2	15,0	16,3	14,5	9,6	-34,0	-41,3
18	Lääne	Matsalu-Lihula-Vatla	10,2	11,4	15,8	9,9	6,4	-35,6	-59,7
12	Rapla	Sooniste-Risti-Märjamaa	8,7	8,4	8,8	3,7	7,0	90,4	-20,7
13	Rapla	Valgu-Raikküla	11,2	11,2	17,0	17,3	11,2	-35,1	-34,1
20	Pärnu-Rapla	Eidapere-Kadjaste-Vändra	9,0	10,7	12,1	9,2	9,0	-2,7	-25,8
19	Pärnu	Halinga-Libatse	15,2	14,9	11,9	13,8	8,6	-37,5	-27,6
24	Pärnu	Kihlepa-Lindi-Tõstamaa	8,3	8,3	12,5	10,3	11,7	13,9	-6,0
25	Pärnu	Põlendmaa-Pöörikaasiku	10,7	8,5	10,5	8,7	3,5	-59,6	-66,5
26	Pärnu	Õordi	9,1	6,2	6,5	4,6	4,2	-8,9	-35,7
30	Pärnu	Häädemeeste-Laiksaare	2,1	3,5	2,0	1,5	0,8	-47,4	-59,8
31	Pärnu-Viljandi	Tihemetsa-Mõisaküla	8,1	5,9	4,1	8,5	6,4	-24,5	55,4
27	Viljandi	Tänassilma-Oiu-Valma	4,8	8,6	5,7	6,2	7,9	28,3	39,1
32	Viljandi	Sudiste-Veisjärv	37,2	24,3	18,9	19,7	25,9	31,3	36,9
7	Järva	Jäneda-Aegviidu	6,7	6,1	5,4	9,5	6,7	-29,4	23,9
14	Järva	Lõõla-Vahastu	17,3	13,3	15,4	9,7	11,5	19,1	-25,2
15	Järva	Koigi-Koeru-Päinurme	16,8	15,5	10,0	12,1	10,0	-17,4	0,0
21	Järva	Kabala-Imavere	14,2	16,4	17,5	13,1	14,6	11,8	-16,8
22	Jõgeva	Lustivere-Saduküla-Pikknurme	1,2	1,9	2,3	2,9	1,6	-46,5	-32,3
23	Jõgeva	Kullavere-Pala-Kaiu jv	16,4	12,8	15,9	11,1	7,9	-28,7	-50,3
28	Tartu	Kärvavere-Sojamaa-Tähtvere	2,7	3,5	5,8	3,8	3,7	-2,4	-36,1
29	Tartu	Järvselja	9,3	10,7	12,2	5,3	10,6	102,1	-12,8
33	Tartu	Rannu-Pühaste	0,9	1,2	0,7	0,5	0,3	-42,2	-60,3
34	Põlva	Karilatsi-Ihamaru	3,6	2,8	1,6	3,9	4,7	20,9	186,8
38	Põlva	Saatse	1,8	1,0	3,8	5,0	4,0	-19,3	6,7
36	Põlva-Võru	Kooraste-Urvaste-Sulbi	3,3	1,6	3,4	1,2	0,4	-66,1	-88,4
37	Põlva-Võru	Ilumetsa-Lasva	1,7	1,2	2,1	1,7	2,1	26,9	1,2
40	Võru	Misso	10,8	7,6	16,0	13,6	8,7	-35,8	-45,4
35	Valga	Valga-Õru	2,5	3,7	1,9	2,1	2,0	-5,8	4,1
39	Valga	Hargla-Karula	4,0	5,4	8,8	7,8	6,9	-12,1	-21,9
41	Hiiu	Kanapeeksi-Tahkuna	2,2	1,8	1,7	2,4	1,9	-18,8	16,6
42	Hiiu	Leluselja	1,5	2,1	2,1	2,2	2,4	10,2	16,2
43	Hiiu	Käina-Tubala	5,9	6,6	8,2	5,0	5,7	14,1	-30,5
44	Saare	Linnuse (Eiklast põhjas)	3,8	4,0	4,8	4,9	6,0	24,0	24,9
45	Saare	Valjala-Tagavere-Laimjala	8,3	9,6	13,8	7,1	12,4	76,4	-9,9
46	Saare	Koimla-Kõrkküla	2,2	3,1	4,3	5,1	2,8	-45,6	-36,0
47	Saare	Laugi		5,4	6,6	12,8	6,7	-47,4	1,9
Eesti			8,3	7,4	8,1	7,3	6,8	-7,0	-16,0
<i>All areas included</i>									

Viimase viie aasta jooksul kogutud andmed näitavad selgelt, et hirvlaste arvukuse ja arvukusdünaamikas toimuvate muutuste hindamiseks on pabulaloendused võrreldes teiste seni Eestis kasutatud lähenemistega (jahipiirkonna kasutajate hinnang arvukusele, talvised jäljeradade loendused, jahiaegsed vaatlused) oluliselt sobivamad. Seetõttu on viimasel neljal aastal olnud antud projekti raames loodud seirealadelt kogutavad andmed üheks peamiseks lähtekohaks põdraasurkonna üldarvukuse ja sellest tuleneva kütimisvajaduse hindamisel Keskkonnaagentuuri eluslooduseosakonna poolt.

Põdra asustustiheduse adekvaatseks hindamiseks maakondade tasemel oleks vajalik loenduste mahtu oluliselt suurendada, sest kolmest-neljast maakonna eri osades paiknevast seirealast jääb selgelt väheks. Selleks võiks kaaluda kahte erinevat varianti 1) kas tihendada seirealade võrgutikku tänasega võrreldes kaks kuni kolm korda või 2) paigutada hajutatult üle riigi (seirealade vahelistele alale) täiendavalt ~500-600 loendusruutu.

Kuna talvised lumeolud on aastati väga heitlikud ning püsiva lumikatteta talvede sagedus globaalse kliimasoojenemise tingimustes pigem suureneb, on paratamatu, et senine paljuski talvistel jäljeradade loendustel ja vaatlustel põhinevatele meetoditele tuleb leida ilmaoludest vähem mõjutatud alternatiivid. Jahinduse seisukohast keskset tähtsust omavate sõraliste asurkondade seires oleks just pabulaloendused üks kõige kulutõhusamaid lähenemisi.

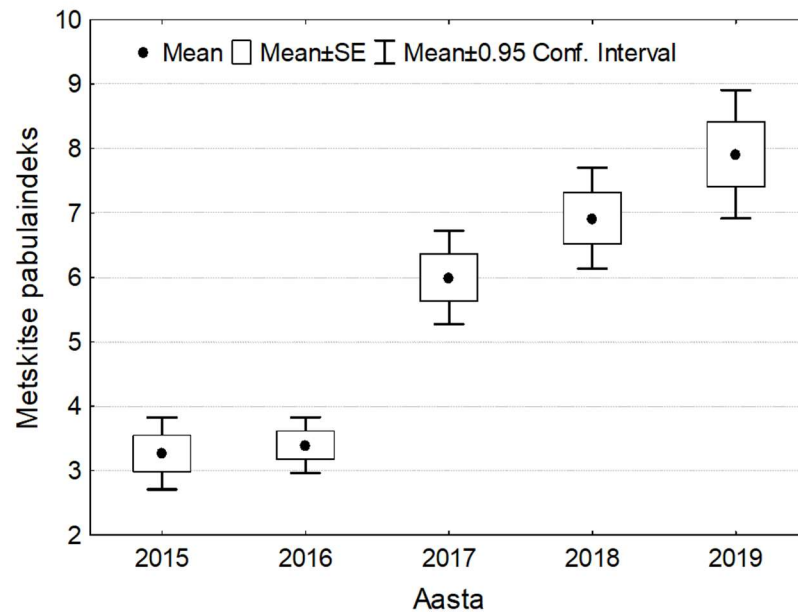
Kuna pabulaloenduste metoodika on lihtne ja tulemuste tõlgendamine üsna sirgjooneline, võiks seda metoodikat soovitada kõikidele jahipiirkonna kasutajatele oma kasutuses olevates jahipiirkondades elavate hirvlaste arvukuse täpsemaks hindamiseks.

Pabulaloenduste detailsemad seireruutude põhised tulemused on alates 2018. a sügisest avalikult kättesaadavad Keskkonnaseire infosüsteemi (KESE) vahendusel ning nende andmete väärtus on antud projekti eesmärkides kajastatust oluliselt suurem ja kasutusvõimalused on oluliselt mitmekesisemad, nt ökosüsteemi teenuste kaardistamine/hindaamine, rohevõrgustiku planeerimine jne.

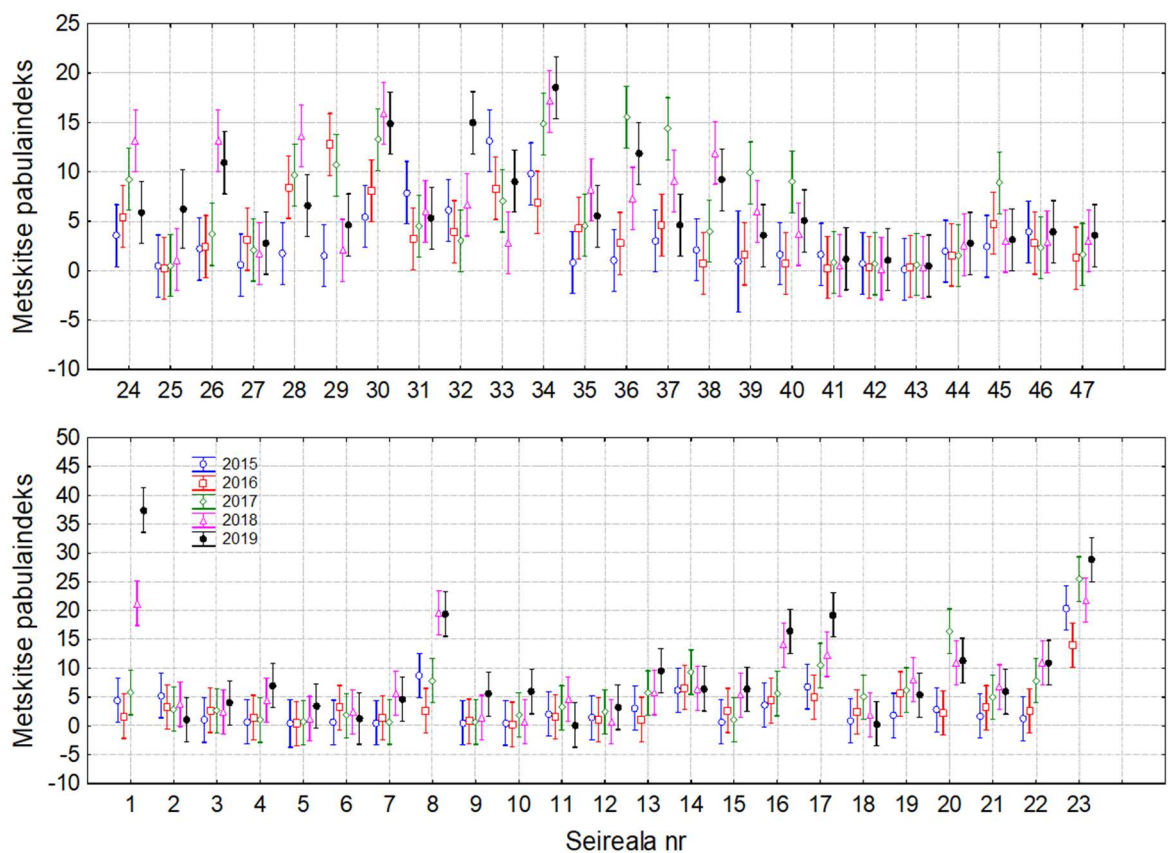
Metskits

Metskitse asustustihedust iseloomustab pabulaindeks suurenes hüppeliselt 2017. aastal ning indeksi tõus jätkus ka 2018. ja 2019. aastal (joonised 4 ja 5; tabel 2). Kuna märkimisväärne osa metskitse pabulahunnikutest jääb loendajatele loenduste käigus paratamatult märkamata, siis isendites väljendatud asustustihedust pabulaloenduse tulemuste põhjal metskitse puhul tuletada ei ole mõistlik. Samas, metskitse suhtelist asustustiheduse ja selles toimuvate ajaliste ja ruumiliste muutusete kirjeldamiseks sobivad pabulaloenduse

tulemused metskitse puhul väga hästi. Sarnaselt põdraga on ka metskitse puhul pabulaloenduste tulemused sobilikud talviste elupaigaeelistuste väljaselgitamiseks

Joonis 4. Keskmise metskitse pabulaindeks (keskmise pabulahunnikute arv 1 km loendusmarsruudi kohta) seirealadel aastatel 2015-2019.

Joonis 5. Metskitse pabulaindeksi muutused 47-l erineval seirealal aastatel 2015-2019.

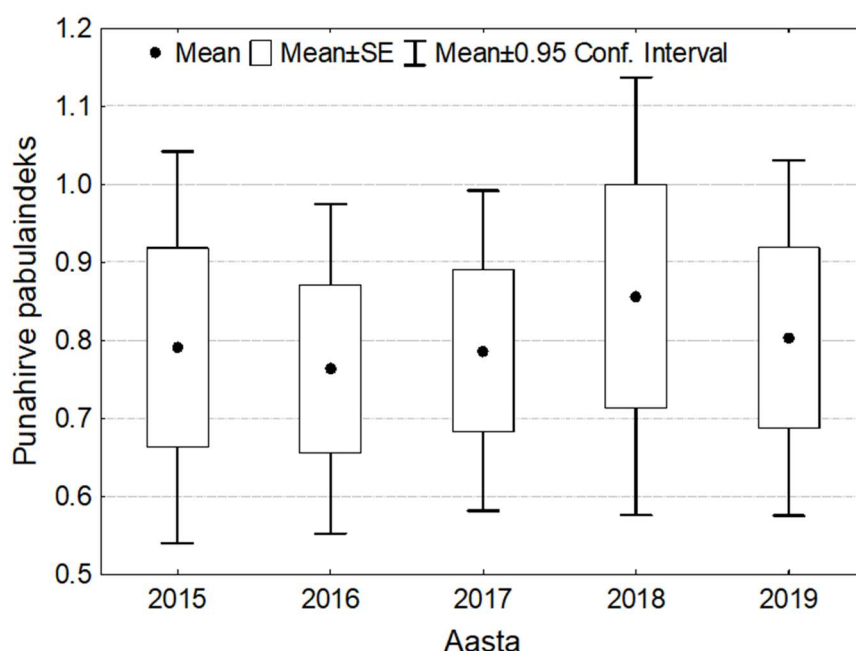
Tabel 2. Metskitse suhteline asustustihedus ja selle muutused seirealadel 2015 - 2019 pabulaloenduste andmetel. Pabulaindeks – pabulahunnikute arv 1 km loendus-marsruudi kohta.

Seireala nr <i>No of monitoring</i>	Maakond <i>County</i>	Seireala asupaik <i>Location of monitoring area</i>	Pabulaindeks <i>No of pellet groups per 1 km</i>					Muutus <i>(vr 2018) (vr 2017)</i>	
			2015	2016	2017	2018	2019	Change (%)	Change (%)
1	Harju	Kaberneeme-Jägala	4,5	1,7	5,8	21,3	37,5	76,2	550,2
4	Harju	Nõva-Keibu	0,8	1,5	1,0	4,5	7,0	54,9	601,1
5	Harju	Haiba	0,4	0,4	0,6	1,3	3,4	165,7	469,3
6	Harju	Kose-Uuemõisa	0,6	3,2	1,8	2,4	1,2	-49,1	-30,0
2	Lääne-Viru	Palmse-Sagadi-Korjuse	5,3	3,3	2,9	3,7	1,1	-70,6	-62,7
3	Lääne-Viru	Kunda-Vasta	1,0	2,7	2,6	2,4	4,0	65,8	49,5
8	Lääne-Viru	Väike-Maarja-Viru-Jaagupi	8,7	2,7	7,8	19,6	19,4	-1,2	147,8
16	Lääne-Viru	Laekvere-Venevere-Käru	3,6	4,4	5,6	14,0	16,4	17,2	193,7
9	Ida-Viru	Sonda-Soonurme-Sirtsu	0,5	0,8	0,7	1,5	5,5	276,3	741,4
10	Ida-Viru	Illuka-Kurtna-Pagari	0,5	0,3	1,9	0,8	5,9	683,3	218,9
17	Ida-Viru	Kauksi-Rannapungerja	6,8	5,0	10,5	12,4	19,2	55,1	83,7
11	Lääne	Haapsalu-Martna	2,1	1,6	3,2	4,6	0,1	-96,9	-95,5
18	Lääne	Matsalu-Lihula-Vatla	0,9	2,4	5,0	1,9	0,4	-80,8	-92,6
12	Rapla	Sooniste-Risti-Märjamaa	1,4	1,0	2,4	0,7	3,2	335,4	34,2
13	Rapla	Valgu-Raikküla	3,1	1,1	5,7	5,8	9,6	66,0	67,2
20	Pärnu-Rapla	Eidapere-Kadjaste-Vändra	2,8	2,2	16,5	11,0	11,3	3,3	-31,0
19	Pärnu	Halinga-Libatse	1,8	5,6	6,3	8,1	5,3	-34,2	-15,0
24	Pärnu	Kihlepa-Lindi-Tõstamaa	3,5	5,5	9,3	13,2	5,9	-55,2	-36,4
25	Pärnu	Põlendmaa-Pöörikaasiku	0,5	0,2	0,5	1,1	6,2	457,0	1055,0
26	Pärnu	Õõrdi	2,2	2,4	3,7	13,2	10,9	-17,1	198,2
30	Pärnu	Häädemeeste-Laiksaare	5,5	8,1	13,2	16,0	14,9	-6,6	12,8
31	Pärnu-Viljandi	Tihemetsa-Mõisaküla	7,9	3,2	4,5	6,0	5,3	-11,5	16,8
27	Viljandi	Tänassilma-Oiu-Valma	0,6	3,2	2,1	1,7	2,8	60,7	33,3
32	Viljandi	Sudiste-Veisjärv	6,1	3,9	3,0	6,7	15,0	124,7	397,2
7	Järva	Jäneda-Aegviidu	0,6	1,4	0,7	5,7	4,6	-18,4	591,2
14	Järva	Lõõla-Vahastu	6,2	6,7	9,3	6,5	6,4	-0,9	-31,0
15	Järva	Koigi-Koeru-Päinurme	0,7	2,7	1,0	5,3	6,4	19,4	509,3
21	Järva	Kabala-Imavere	1,8	3,2	5,0	6,8	5,9	-12,6	18,0
22	Jõgeva	Lustivere-Saduküla-Pikknurme	1,2	2,6	7,8	11,0	11,0	0,1	40,2
23	Jõgeva	Kullavere-Pala-Kaiu jv	20,5	14,0	25,5	21,8	28,8	32,1	13,2
28	Tartu	Käravere-Sojamaa-Tähtvere	1,7	8,4	9,7	13,6	6,6	-51,8	-31,9
29	Tartu	Järvselja	1,5	12,8	10,7	2,1	4,6	124,9	-56,6
33	Tartu	Rannu-Pühaste	13,1	8,3	7,0	2,8	9,0	223,9	28,4
34	Põlva	Karilatsi-Ihamaru	9,8	6,9	14,8	17,1	18,5	8,1	24,9
38	Põlva	Saatse	2,1	0,7	4,0	11,9	9,2	-22,9	130,8
36	Põlva-Võru	Kooraste-Urvaste-Sulbi	1,0	2,8	15,5	7,3	11,9	61,9	-23,6
37	Põlva-Võru	Ilumetsa-Lasva	3,0	4,6	14,4	9,1	4,6	-49,5	-68,1
40	Võru	Misso	1,7	0,7	9,0	3,7	5,0	37,3	-43,9
35	Valga	Valga-Õru	0,8	4,3	4,6	8,1	5,5	-32,3	20,9
39	Valga	Hargla-Karula	0,9	1,7	9,9	6,0	3,6	-41,0	-64,1
41	Hiiu	Kanapeeksi-Tahkuna	1,7	0,3	0,8	0,5	1,2	123,8	40,2
42	Hiiu	Leluselja	0,7	0,3	0,7	0,2	1,1	481,3	62,4
43	Hiiu	Käina-Tubala	0,2	0,4	0,6	0,4	0,5	36,8	-24,0
44	Saare	Linnuse (Eiklast põhjas)	2,0	1,6	1,5	2,6	2,8	5,3	80,7
45	Saare	Valjala-Tagavere-Laimjala	2,5	4,8	8,9	3,0	3,1	5,6	-64,7
46	Saare	Koimla-Kõrkküla	3,9	2,8	2,3	2,9	3,9	34,8	70,5
47	Saare	Laugi		1,3	1,7	3,0	3,5	17,2	114,4
Eesti <i>All areas included</i>			3,2	3,4	6,0	6,9	7,9	13,7	31,1

Punahirv

Punahirve on kõikide alade kokkuvõttes püsinud viie aasta vältel üsna samal tasemel (joonis 6). Piirkonniti on näha punahirve asustustiheduse suurenemist enamusel Pärnu- ja Viljandimaa seirealadel ning 2018. aastaga võrreldes ka Hiiumaa seirealadel. Neljast Saaremaal asuvast seirealal on pabulaindeksi langus täheldatav kolmel (tabel 3).

Seirealade keskmise hirve pabulaindeksi muutusi mõjutab peamiselt tihedama hirve asustustihedusega aladel toimuv. Suurel osal Mandri-Eestis on punahirve asustustihedus veel liiga madal, et selles toimuvaid suhtelisi muutuseid oleks võimalik pabulaindeksi põhjal adekvaatselt hinnata. Loendustel üksikute pabulahunnikute kohtamises või mittekohutamises mängib juhus loenduste sellise mahu juures veel liiga suurt rolli. Samas liigi olemasolu tuvastamiseks piisab ka üksikute pabulahunnikute leidmisest.

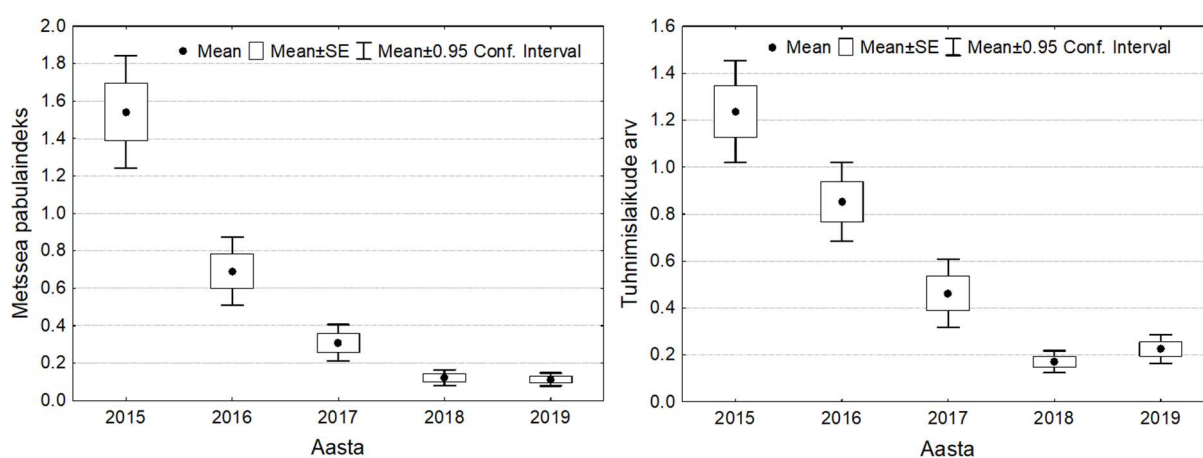
Joonis 6. Keskmise punahirve pabulaindeks (keskmise pabulahunnikute arv 1 km loendusmarsruudi kohta) seirealadel aastatel 2015-2019.

Tabel 3. Punahirve suhteline asustustihedus ja selle muutused seirealadel 2015 - 2019 talvedel pabulaloenduste andmetel. Pabulaindeks – pabulahunnikute arv 1 km loendusmarsruudi kohta.

Seireala nr <i>No of monitoring area</i>	Maakond <i>County</i>	Seireala asupaik <i>Location of monitoring area</i>	Pabulaindeks <i>No of pellet groups per 1 km</i>					Muutus (vr 2018) <i>Change (%)</i>	Muutus (vr 2017) <i>Change (%)</i>
			2015	2016	2017	2018	2019		
1	Harju	Kaberneeme-Jägala	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
4	Harju	Nõva-Keibu	0,00	0,03	0,00	0,00	0,00		
5	Harju	Haiba	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
6	Harju	Kose-Uuemõisa	0,00	0,00	0,11	0,00	0,09	+	-24,2
2	Lääne-Viru	Palmse-Sagadi-Korjuse	0,03	0,06	0,12	0,00	0,12	+	-1,2
3	Lääne-Viru	Kunda-Vasta	0,09	0,10	0,00	0,03	0,00	-100,0	
8	Lääne-Viru	Väike-Maarja-Viru-Jaagupi	0,00	0,06	0,42	0,71	0,33	-53,1	-20,8
16	Lääne-Viru	Laekvere-Venevere-Käru	0,07	0,00	0,00	0,00	0,00		
9	Ida-Viru	Sonda-Soonurme-Sirtsu	0,13	0,15	0,03	0,09	0,00	-100,0	-100,0
10	Ida-Viru	Illuka-Kurtina-Pagari	0,00	0,15	0,00	0,00	0,03	+	+
17	Ida-Viru	Kauksi-Rannapungerja	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
11	Lääne	Haapsalu-Martna	0,00	0,00	0,00	0,03	0,00	-100,0	
18	Lääne	Matsalu-Lihula-Vatla	0,00	0,00	0,00	0,03	0,00	-100,0	
12	Rapla	Sooniste-Risti-Märjamaa	0,07	0,03	0,00	0,00	0,18	+	+
13	Rapla	Valgu-Raikküla	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
20	Pärnu-Rapla	Eidapere-Kadjaste-Vändra	0,03	0,00	0,00	0,06	0,03	-48,2	+
19	Pärnu	Halinga-Libatse	0,00	0,00	0,03	0,00	0,09	+	190,2
24	Pärnu	Kihlepa-Lindi-Tõstamaa	0,16	0,03	0,25	0,00	0,15	+	-41,6
25	Pärnu	Põlendmaa-Pöörikaasiku	0,00	0,03	0,00	0,00	0,00		
26	Pärnu	Õordi	0,32	0,00	0,00	0,09	0,09	-6,1	+
30	Pärnu	Häädemeeste-Laiksaare	0,07	0,10	0,13	0,16	0,18	12,1	40,8
31	Pärnu-Viljandi	Tihemetsa-Mõisaküla	1,49	1,26	2,20	3,04	4,83	58,7	119,9
27	Viljandi	Tänassilma-Oiu-Valma	0,08	0,16	0,09	0,09	0,54	507,7	507,6
32	Viljandi	Sudiste-Veisjärv	1,12	1,14	0,51	1,03	1,51	46,3	199,6
7	Järva	Jäneda-Aegviidu	0,00	0,00	0,46	0,15	0,19	29,2	-58,3
14	Järva	Lõõla-Vahastu	0,14	0,00	0,03	0,03	0,00	-100,0	-100,0
15	Järva	Koigi-Koeru-Päinurme	0,07	0,00	0,00	0,00	0,06	+	+
21	Järva	Kabala-Imavere	0,16	0,55	0,00	0,03	0,06	100,0	+
22	Jõgeva	Lustivere-Saduküla-Pikknurme	0,20	0,00	0,14	1,63	0,46	-71,6	236,1
23	Jõgeva	Kullavere-Pala-Kaiu jv	0,00	0,06	0,00	0,03	0,06	110,3	+
28	Tartu	Käravere-Sojamaa-Tähtvere	0,00	0,00	0,06	0,00	0,00		-100,0
29	Tartu	Järvselja	0,00	0,16	0,00	0,00	0,00		
33	Tartu	Rannu-Pühaste	0,18	0,09	0,28	0,00	0,09	+	-68,5
34	Põlva	Karilatsi-Ihamaru	0,00	0,12	0,19	0,18	0,06	-65,5	-68,1
38	Põlva	Saatse	0,00	0,00	0,06	0,00	0,00		-100,0
36	Põlva-Võru	Kooraste-Urvaste-Sulbi	0,44	0,27	0,00	0,00	0,17	+	+
37	Põlva-Võru	Ilumetsa-Lasva	0,18	0,46	0,28	0,09	0,00	-100,0	-100,0
40	Võru	Misso	1,22	0,60	0,36	0,23	0,27	14,7	-24,8
35	Valga	Valga-Õru	0,09	0,26	0,25	0,12	0,12	-2,8	-53,7
39	Valga	Hargla-Karula	0,56	0,21	0,22	0,65	0,27	-57,4	23,4
41	Hiiu	Kanapeeksi-Tahkuna	3,06	2,23	2,44	2,29	2,65	15,6	8,4
42	Hiiu	Leluselja	5,02	3,09	3,91	1,46	4,78	227,6	22,3
43	Hiiu	Käina-Tubala	0,80	0,87	1,90	0,60	1,19	99,4	-37,5
44	Saare	Linnuse (Eiklast põhjas)	12,33	7,30	8,65	11,89	9,91	-16,6	14,6
45	Saare	Valjala-Tagavere-Laimjala	2,60	5,76	6,04	1,04	3,80	266,0	-37,1
46	Saare	Koimla-Kõrkküla	5,42	8,17	5,67	9,79	3,91	-60,0	-30,9
47	Saare	Laugi		2,38	2,15	4,71	1,03	-78,1	-52,0
Eesti <i>All areas included</i>			0,79	0,76	0,79	0,86	0,79	-7,5	0,7

Metssiga

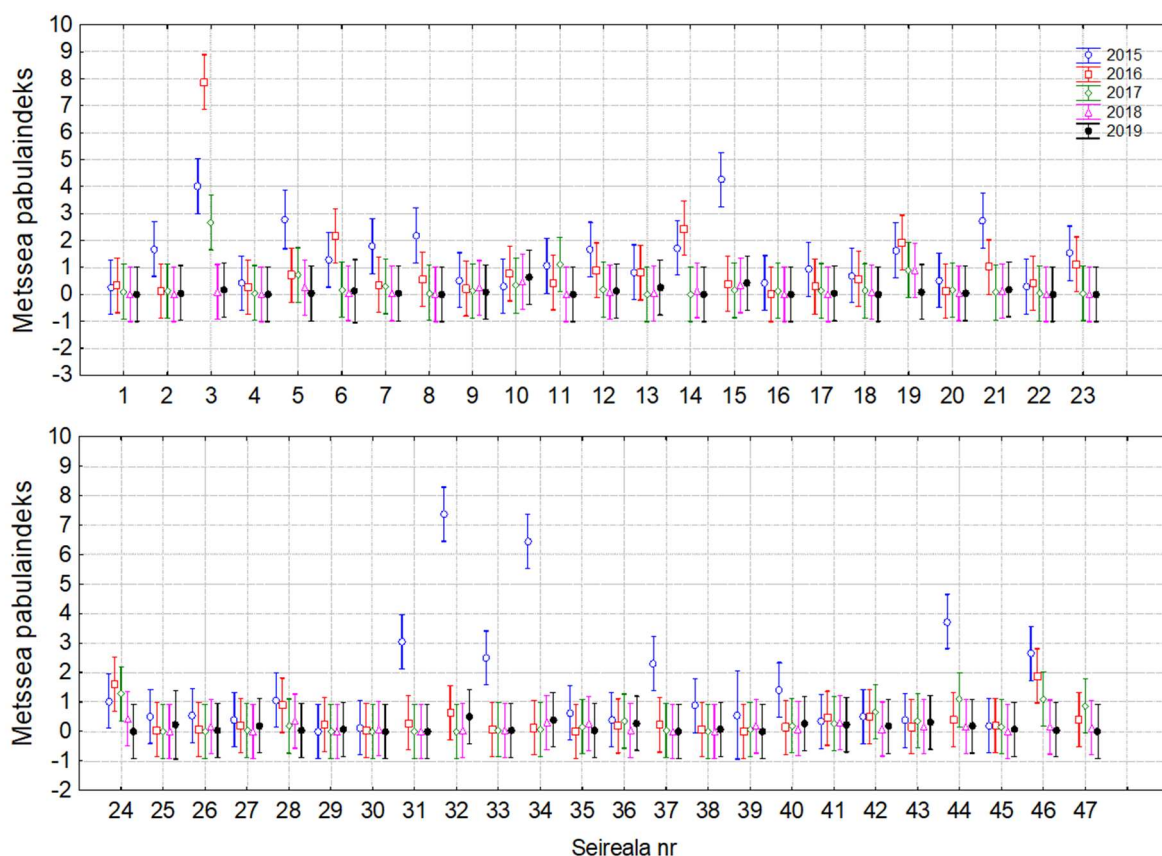
Muutused hirvlaste pabulaloenduste käigus registreeritud metssea väljaheidete ja tuhnimislaikude esinemises annavad väga ilmekalt edasi metssea arvukuses viimasel viiel aastal toimunut. Nagu metssea arvukusgi, langesid aastatel 2015 - 2018 nii pabula- kui ka tuhnimisindeks. 2019. kevadel registreeritud metssigade väljaheidete ja tuhnimislaikude esinemine jäi aga kõikide seirealade kokkuvõttes juba samale tasemele kui 2018 aastal (joonised 7, 8). Sealjuures on seirealade lõikes alasid, kus metssea olemasolust märku andvate tegevusjälgede hulk on suurenenud, rohkem kui selliseid, kus need on vähenenud (tabel 4).

Joonis 7. Keskmise metssea ekskremendihunnikute arv ja keskmine üle 1 m² suuruste tuhnimislaikude arv 1 km loendusmarsruudi kohta seirealadel aastatel 2015-2019.

Tabel 4. Metssea suhteline asustustihedus ja selle muutused seirealadel 2015 - 2019 talvedel pabulaloenduste andmetel. Pabulaindeks – ekskremendihunnikute arv 1 km loendusmarsruudi kohta. Tuhnimisindeks – vähemalt 1 m² suuruste loendustransektille jäävate songitud alade arv 1 km loendusmarsruudi kohta.

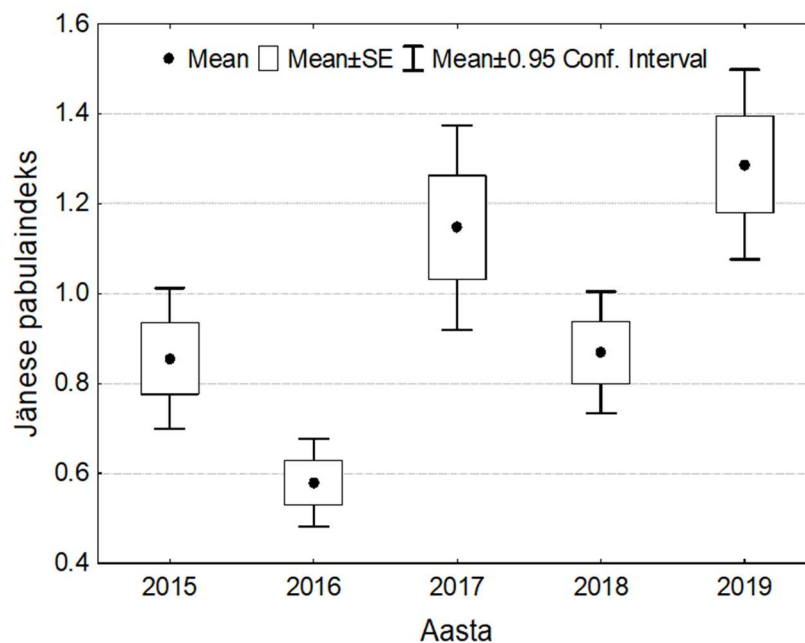
Seireala nr <i>No of monitoring area</i>	Maakond <i>County</i>	Seireala asupaik <i>Location of monitoring area</i>	Pabulaindeks					Muutus vr 2018 <i>Change (%)</i>	Muutus vr 2017 <i>Change (%)</i>	Tuhnimisindeks					Muutus vr 2018 <i>Change (%)</i>	Muutus vr 2017 <i>Change (%)</i>
			<i>No of pellet groups per 1 km</i>							<i>Rootings (>1m²) per 1 km</i>						
			2015	2016	2017	2018	2019			2015	2016	2017	2018	2019		
1	Harju	Kaberneeme-Jägala	0,26	0,33	0,10	0,00	0,00		-100,0	0,13	0,00	0,03	0,00	0,00		-100,0
4	Harju	Nõva-Keibu	0,41	0,26	0,06	0,00	0,00		-100,0	0,10	0,23	0,00	0,10	0,00	-100,0	
5	Harju	Haiba	2,78	0,71	0,71	0,25	0,03	-88,4	-96,0	2,79	0,88	0,30	0,12	0,42	240,8	40,1
6	Harju	Kose-Uuemõisa	1,28	2,17	0,17	0,03	0,09	174,0	-49,2	0,69	0,80	0,03	0,03	0,06	86,7	107,6
2	Lääne-Viru	Palmsa-Sagadi-Korjuse	1,68	0,12	0,12	0,00	0,06	+	-49,3	0,52	0,10	0,09	0,00	0,03		-66,3
3	Lääne-Viru	Kunda-Vasta	4,02	7,88	2,67	0,09	0,16	71,4	-94,1	3,39	2,73	1,07	0,09	0,06	-32,2	-94,2
8	Lääne-Viru	Väike-Maarja-Viru-Jaagupi	2,19	0,56	0,06	0,00	0,00		-100,0	2,23	0,47	0,03	0,00	0,00		-100,0
16	Lääne-Viru	Laekvere-Venevere-Käru	0,42	0,00	0,14	0,00	0,00		-100,0	0,25	0,63	0,00	0,00	0,00		
9	Ida-Viru	Sonda-Soonurme-Sirtsu	0,53	0,21	0,11	0,24	0,09	-63,4	-24,3	1,03	0,67	0,20	0,00	0,06	+	-71,3
10	Ida-Viru	Illuka-Kurtna-Pagari	0,31	0,77	0,32	0,47	0,63	36,0	98,4	1,93	2,06	0,26	0,32	0,48	48,3	81,9
17	Ida-Viru	Kauksi-Rannapungerja	0,92	0,28	0,13	0,00	0,03	+	-74,9	1,03	0,22	0,23	0,31	0,03	-89,7	-85,8
11	Lääne	Haapsalu-Martna	1,05	0,44	1,10	0,00	0,00		-100,0	1,46	0,35	1,05	0,08	0,03	-64,9	-97,2
18	Lääne	Matsalu-Lihula-Vatla	0,70	0,57	0,12	0,09	0,00	-100,0	-100,0	0,45	0,20	0,00	0,00	0,00		
12	Rapla	Sooniste-Risti-Märjamaa	1,66	0,90	0,17	0,09	0,12	37,3	-30,8	0,00	1,32	0,37	0,31	0,58	87,0	59,6
13	Rapla	Valgu-Raikküla	0,82	0,80	0,00	0,03	0,25	784,4	+	0,00	0,19	0,00	0,00	0,34	+	+
20	Pärnu-Rapla	Eidapere-Kadjaste-Vändra	0,53	0,12	0,15	0,03	0,03	3,6	-78,5	0,43	0,03	0,00	0,03	0,00	-100,0	
19	Pärnu	Halinga-Libatse	1,63	1,92	0,91	0,88	0,09	-90,1	-90,3	1,99	0,50	0,42	0,34	0,23	-30,3	-44,7
24	Pärnu	Kihlepa-Lindi-Tõstamaa	1,03	1,59	1,27	0,44	0,00	-100,0	-100,0	1,22	2,20	0,93	0,09	0,03	-69,0	-96,9
25	Pärnu	Põlndmaa-Põõrikaasiku	0,51	0,05	0,00	0,00	0,14	+		0,15	0,06	0,00	0,00	0,04	+	+
26	Pärnu	Õõrdi	0,54	0,06	0,00	0,16	0,03	-81,3		0,28	0,06	0,00	0,09	0,00	-100,0	
30	Pärnu	Häädemeeste-Laiksaare	0,13	0,03	0,00	0,09	0,00	-100,0		0,13	0,10	0,00	0,03	0,09	180,3	+
31	Pärnu-Viljandi	Tihemetsa-Mõisaküla	3,03	0,29	0,00	0,00	0,00			1,89	0,00	0,00	0,00	0,16	+	+
27	Viljandi	Tänassilma-Oiu-Valma	0,40	0,19	0,03	0,00	0,21	+	521,6	0,11	0,25	0,00	0,03	0,03	3,3	+
32	Viljandi	Sudiste-Veisjärv	7,37	0,63	0,00	0,03	0,49	1597,4	+	4,13	0,00	0,00	0,00	0,66	+	+
7	Järva	Jäneda-Aegviidu	1,79	0,36	0,29	0,03	0,03	-4,2	-90,0	0,88	0,63	0,17	0,12	0,03	-76,0	-83,4
14	Järva	Lõõla-Vahastu	1,72	2,45	0,00	0,14	0,00	-100,0		4,28	2,69	0,00	0,09	0,00	-100,0	
15	Järva	Koigi-Koeru-Päinurme	4,25	0,39	0,15	0,33	0,41	24,7	180,0	1,55	0,16	0,06	0,15	0,35	136,4	485,8
21	Järva	Kabala-Imavere	2,73	1,01	0,06	0,12	0,18	50,0	189,8	1,69	1,86	0,00	0,03	0,09	200,0	+
22	Jõgeva	Lustivere-Saduküla-Pikknurme	0,29	0,41	0,03	0,00	0,00		-100,0	0,09	0,18	0,00	0,00	0,00		
23	Jõgeva	Kullavere-Pala-Kaiu jv	1,52	1,12	0,03	0,00	0,00		-100,0	1,14	0,51	0,03	0,00	0,00		-100,0
28	Tartu	Kärvare-Sojamaa-Tähtvere	1,06	0,89	0,18	0,35	0,03	-90,5	-81,3	0,21	0,58	0,21	0,09	0,19	103,9	-8,4
29	Tartu	Järvelja	0,00	0,22	0,00	0,00	0,06	+	+	0,00	0,16	0,00	0,00	0,03	+	+
33	Tartu	Rannu-Pühaste	2,49	0,06	0,06	0,03	0,03	1,0	-47,1	1,88	0,00	0,00	0,00	0,06	+	+
34	Põlva	Karilatsi-Ihamaru	6,46	0,13	0,07	0,29	0,40	35,8	491,3	3,07	0,03	0,10	0,12	1,28	994,8	1170,5
38	Põlva	Saatse	0,88	0,06	0,00	0,00	0,06	+	+	0,27	0,09	0,00	0,07	0,12	88,2	+
36	Põlva-Võru	Kooraste-Urvaste-Sulbi	0,39	0,18	0,35	0,03	0,28	953,6	-19,3	0,18	0,09	0,00	0,03	0,03	5,8	+
37	Põlva-Võru	Ilumetsa-Lasva	2,31	0,22	0,03	0,00	0,00		-100,0	0,06	0,03	0,00	0,00	0,18	+	+
40	Võru	Misso	1,41	0,14	0,19	0,09	0,27	204,6	37,6	1,29	0,37	0,39	0,12	0,66	467,5	70,8
35	Valga	Valga-Õru	0,62	0,00	0,16	0,27	0,03	-90,0	-82,9	0,54	0,07	0,25	0,00	0,00		-100,0
39	Valga	Hargla-Karula	0,56	0,00	0,07	0,18	0,00	-100,0	-100,0	0,49	0,27	0,51	0,26	0,09	-66,9	-82,9
41	Hiiu	Kanapeeksi-Tahkuna	0,34	0,45	0,27	0,29	0,22	-25,8	-19,6	0,34	0,75	0,15	0,21	0,31	51,5	108,0
42	Hiiu	Leluselja	0,50	0,49	0,66	0,08	0,18	112,6	-73,4	0,24	0,68	0,31	0,44	0,56	26,3	78,6
43	Hiiu	Käina-Tubala	0,37	0,17	0,37	0,16	0,31	91,1	-15,0	0,03	0,33	0,33	0,46	0,48	4,4	45,0
44	Saare	Linnuse (Eiklast põhjas)	3,73	0,39	1,07	0,15	0,18	16,0	-83,5	5,95	6,02	4,54	1,28	0,47	-62,8	-89,5
45	Saare	Valjala-Tagavere-Laimjala	0,19	0,19	0,17	0,00	0,06	+	-62,9	0,72	0,44	0,14	0,41	0,25	-39,6	75,6
46	Saare	Koimla-Kõrkküla	2,65	1,89	1,09	0,15	0,05	-63,7	-95,0	5,38	3,44	3,41	0,72	0,83	15,2	-75,7
47	Saare	Laugi		0,40	0,86	0,12	0,00	-100,0	-100,0		6,67	6,13	1,47	1,12	-23,7	-81,7
	Eesti	Seirealade andmed kokku <i>All areas included</i>	1,53	0,69	0,31	0,12	0,11	-7,6	-63,5	1,23	0,85	0,46	0,17	0,23	31,8	-51,3

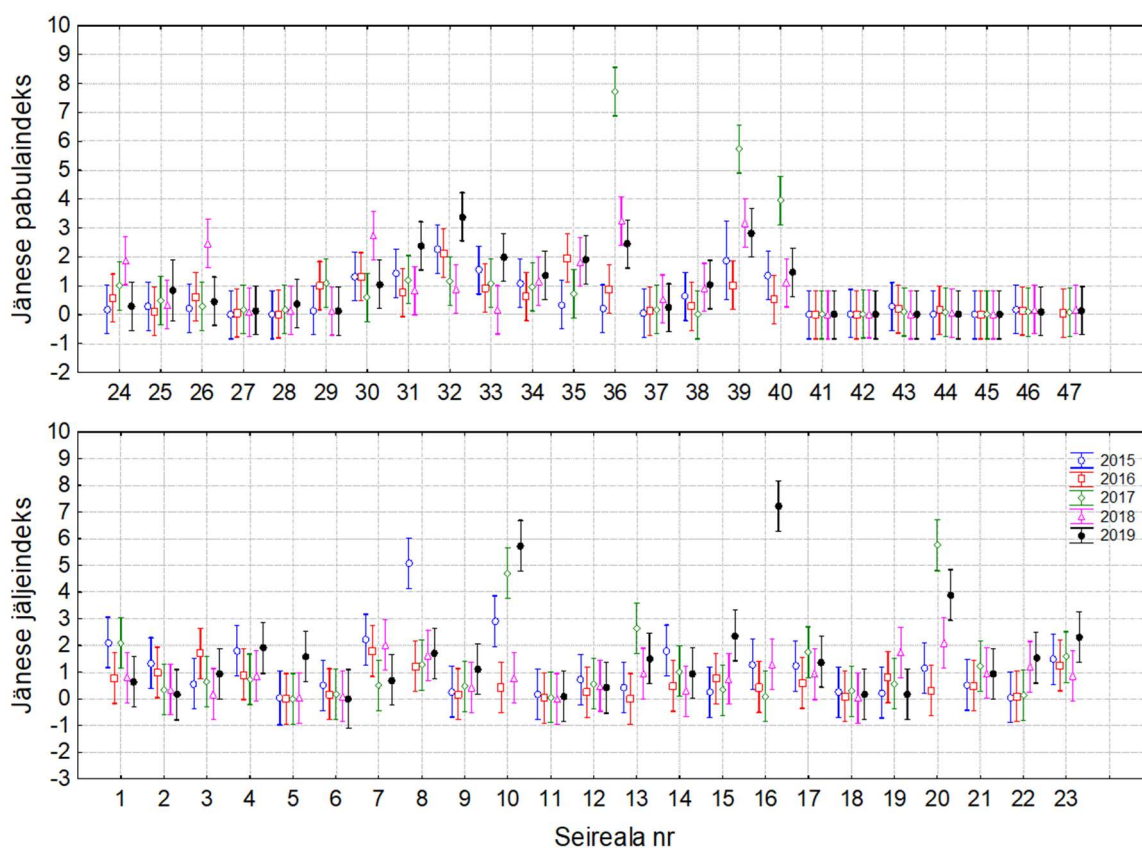
Joonis 8. Metssea pabulaindeksi muutused 47-l erineval seirealal aastatel 2015-2019.

Jänesed

Kuigi paljud jäneste pabulad võivad hunnikute väiksuse tõttu loendustel jääda märkamata, tasub hirvlaste pabulaloenduste käigus kindlasti ülesse märkida ka info jäneste pabulahunnikute kohta. Kuigi valgejänese ja halljänese pabulate eristamine loendustel ei ole võimalik ning pabulaindeksi näol on tegemist koondhinnanguga kahe liigi asustustihedusel piirkonnas, võib loendusruutude paiknemist ja jäneste elupaiga eelistusi silmas pidades eeldada, et indeksi muutused on tugevamini seotud valgejänese arvukusdünaamikaga. Viie aasta lõikes võib täheldada jänese pabulaindeksis asustustiheduse suurenemisele tõusutrendi (joonised 9, 10, tabel 5).

Joonis 9. Keskmine jänese pabulaindeks (keskmine pabulahunnikute arv 1 km loendusmarsruudi kohta) seirealadel aastatel 2015-2019.

Joonis 10. Jänese pabulaindeksi muutused 47-l erineval seirealal aastatel 2015-2019.

Tabel 5. Jäneste suhteline asustustihedus ja selle muutused seirealadel 2015 – 2019 talvedel pabulaloenduste andmetel. Pabulaindeks – pabulahunnikute arv 1 km loendusmarsruudi kohta.

Seireala nr <i>No of monitoring area</i>	Maakond <i>County</i>	Seireala asupaik <i>Location of monitoring area</i>	Pabulaindeks <i>No of pellet groups per 1 km</i>					Muutus (vr 2017) <i>Change (%)</i>	Muutus (vr 2016) <i>Change (%)</i>
			2015	2016	2017	2018	2019		
1	Harju	Kaberneeme-Jägala	2,11	0,77	2,10	0,80	0,63	-20,7	-69,9
4	Harju	Nõva-Keibu	1,81	0,92	0,73	0,85	1,90	123,0	159,7
5	Harju	Haiba	0,04	0,00	0,00	0,03	1,59	5065,3	+
6	Harju	Kose-Uuemõisa	0,50	0,18	0,17	0,09	0,00	-100,0	-100,0
2	Lääne-Viru	Palmse-Sagadi-Korjuse	1,35	0,99	0,35	0,34	0,15	-56,9	-58,2
3	Lääne-Viru	Kunda-Vasta	0,56	1,70	0,63	0,18	0,93	405,4	46,2
8	Lääne-Viru	Väike-Maarja-Viru-Jaagupi	5,07	1,21	1,26	1,63	1,69	3,8	34,1
16	Lääne-Viru	Laekvere-Venevere-Käru	1,30	0,44	0,10	1,30	7,23	456,5	7017,1
9	Ida-Viru	Sonda-Soonurme-Sirtsu	0,26	0,18	0,46	0,41	1,12	172,5	145,9
10	Ida-Viru	Illuka-Kurtina-Pagari	2,91	0,41	4,71	0,79	5,74	630,2	21,9
17	Ida-Viru	Kauksi-Rannapungerja	1,23	0,59	1,75	0,92	1,39	50,7	-20,5
11	Lääne	Haapsalu-Martna	0,17	0,03	0,06	0,00	0,09	+	52,1
18	Lääne	Matsalu-Lihula-Vatla	0,24	0,10	0,29	0,03	0,17	496,0	-41,1
12	Rapla	Sooniste-Risti-Märjamaa	0,71	0,24	0,56	0,48	0,41	-15,2	-27,4
13	Rapla	Valgu-Raikküla	0,43	0,00	2,65	0,94	1,51	60,4	-42,9
20	Pärnu-Rapla	Eidapere-Kadjaste-Vändra	1,14	0,30	5,75	2,10	3,89	85,4	-32,3
19	Pärnu	Halinga-Libatse	0,22	0,80	0,57	1,74	0,18	-89,9	-69,5
24	Pärnu	Kihlepa-Lindi-Tõstamaa	0,19	0,57	1,00	1,88	0,29	-84,5	-70,9
25	Pärnu	Põlendmaa-Põõrikaasiku	0,30	0,11	0,48	0,35	0,84	141,0	73,4
26	Pärnu	Õõrdi	0,23	0,62	0,30	2,48	0,47	-81,0	58,9
30	Pärnu	Häädemeeste-Laiksaare	1,34	1,31	0,59	2,73	1,06	-61,3	77,9
31	Pärnu-Viljandi	Tihemetsa-Mõisaküla	1,43	0,77	1,21	0,83	2,38	186,1	96,9
27	Viljandi	Tänassilma-Oiu-Valma	0,00	0,06	0,19	0,09	0,15	74,4	-22,5
32	Viljandi	Sudiste-Veisjärv	2,26	2,13	1,16	0,90	3,39	278,0	191,7
7	Järva	Jäneda-Aegviidu	2,22	1,79	0,49	2,01	0,70	-65,2	42,2
14	Järva	Lõõla-Vahastu	1,81	0,48	1,04	0,29	0,96	234,3	-7,8
15	Järva	Koigi-Koeru-Päinurme	0,25	0,75	0,32	0,74	2,37	219,8	636,4
21	Järva	Kabala-Imavere	0,52	0,49	1,23	0,96	0,94	-2,1	-23,2
22	Jõgeva	Lustivere-Saduküla-Pikknurme	0,06	0,09	0,14	1,20	1,53	27,7	1014,2
23	Jõgeva	Kullavere-Pala-Kaiu jv	1,48	1,24	1,56	0,86	2,30	169,2	47,2
28	Tartu	Käravere-Sojamaa-Tähtvere	0,00	0,03	0,18	0,15	0,38	146,5	112,8
29	Tartu	Järvelja	0,15	1,01	1,09	0,13	0,13	-2,7	-88,4
33	Tartu	Rannu-Pühaste	1,54	0,92	1,10	0,17	1,98	1067,0	80,2
34	Põlva	Karilatsi-Ihamaru	1,09	0,64	0,97	1,16	1,36	16,8	40,3
38	Põlva	Saatse	0,64	0,29	0,00	0,94	1,04	10,3	+
36	Põlva-Võru	Kooraste-Urvaste-Sulbi	0,20	0,89	7,72	3,24	2,45	-24,5	-68,3
37	Põlva-Võru	Ilumetsa-Lasva	0,06	0,12	0,19	0,54	0,24	-56,2	27,8
40	Võru	Misso	1,35	0,51	3,95	1,10	1,47	32,9	-62,8
35	Valga	Valga-Õru	0,34	1,97	0,73	1,83	1,90	4,1	161,7
39	Valga	Hargla-Karula	1,88	1,02	5,73	3,17	2,83	-10,8	-50,6
41	Hiiu	Kanapeeksi-Tahkuna	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
42	Hiiu	Leluselja	0,03	0,00	0,03	0,03	0,00	-100,0	-100,0
43	Hiiu	Käina-Tubala	0,28	0,20	0,10	0,00	0,00		-100,0
44	Saare	Linnuse (Eiklast põhjas)	0,00	0,16	0,09	0,06	0,00	-100,0	-100,0
45	Saare	Valjala-Tagavere-Laimjala	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		
46	Saare	Koimla-Kõrkküla	0,19	0,13	0,08	0,18	0,11	-37,7	30,7
47	Saare	Laugi		0,06	0,09	0,18	0,14	-25,6	49,9
Eesti			0,87	0,58	1,15	0,87	1,29	48,9	12,8
<i>All areas included</i>									

Põdra tekitatud metsakahjustuste hindamine seirealadel

2019. a kevadel viidi hirvlaste pabulaloenduseks kasutatavatel seirealadel või nende vahetus läheduses asuvates männinoorendikes ja keskealistes kuusikutes läbi põdra värskete (viimase poole aasta jooksul tekitatud) toitumisjälgede (kahjustuste) hindamine. Algselt seati eesmärgiks igal seirealal põdra tekitatud kahjustuste hindamine kümnes erinevas juhuslikult valitud männinoorendikus ja viies keskealises kuusikus, kuid kuna kõikidel seirealadel piisaval hulgal seireks sobivas vanuses puistuid ei leidunud, jäi osadel seirealadel läbi vaadatud proovitükkide arv plaanitud väiksemaks. Kõikidel seirealadel läbivaadatud proovitükkide koguarv oli aga ligilähedane algselt planeeritule.

Igal uuritavaal eraldi hinnati läbi eraldise liikudes (alustades juhuslikust punktist) 100 puu kahjustusaste (ebaoluline – puule ohutu; oluline - puule eluohtlik) ning kas tegu on varasema (vana) või uuema/viimase talveperioodi kahjustusega (uus). Kahjustustasemete hindamise täpsemad kriteeriumid on esitatud alljärgnevas tabelis 6.

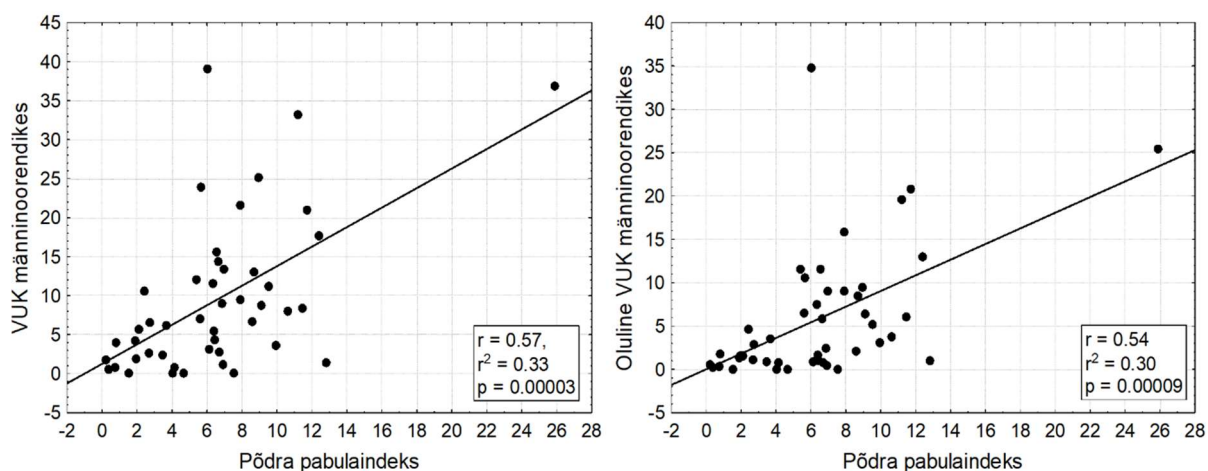
Tabel 6. Noorte mändide (kõrguseni 2-3m) seisundi hindamine. Peamine on ladva ja koore seisund. Kuuskede (vanuses 30-50 (60) aastat, korbastumata) seisundi hindamine. Peamine on kooritud lapi suurus, lappide kogupind, koorimissügavus.

Puistu	Kahjustusaste	Tunnused (ladva-, koore- ja võravigastused)
Männik	Ebaoluline: vana, uus	terve koore ja ladvaga, võrast kärbetega kuni 50% külgoksi võra kärpimata v üksikute kärbetega, kuid koorel alla 1cm laiuseid kriime, kambium terve
	Oluline: vana, uus	latv 1x vigastatud ja võrast 30–50% kärbitud, latv terve, ent võrast kärbitud üle 50%, koort vigastatud kuni 1/3 ümbermõõdu ulatuses
		latv 2-3x vigastatud ja võrast 30–50% kärbitud, latv 1-3x vigastatud ja võrast 50% v rohkem kärbitud, tüvi murtud, juurdekasv võib puududa, alles on rohelisi tutte koort vigastatud rohkem kui 1/3 ümbermõõdu ulatuses
	Uus	värskelt kuivav ulukikahjustuse tõttu - okkad kolletumas vigastatud kohad heledad, vaik hangumata, kleepuv
Kuusik	Ebaoluline: vana, uus	vigastamata koorega, terve puu koorel 1cm laiuseid pindmisi kriime, kambium terve; koorel mitu kambiumini ulatuvat vigastust, kuid kõik lapid laiusega kuni 1-2 cm ja väiksemad kui 0,5 dm ²
	Oluline: vana, uus	koor vigastatud puiduni; lapid 0,1-0,5 dm ² ; vähemalt üks kooritud lapp suurusega min 0,5 dm ² , nõrgestatud puu
	Uus	viimasest talvest (okt-apr) pärit koorimisjäljed, talvised võivad olla pindmised, kevadistel koor maas latakatenä, valendavad, vaik kleepuv

Tabel 8. Seiratud proovitükkide arv, värskete põdra toitumisjälgedega (VUK%) ja puu arengut oluliselt mõjutavate värskete kahjustustega puude osakaal männinoorendikes (u 5-15 aastased) ja keskealistes kuusikutes (30-60 aastat) seirealadel paiknevatel proovitükkidel 2019. aasta kevadel.

Seireala nr	Männinoorendikud			Keskealised kuusikud		
	Proovitükkide arv	VUK%	Oluline VUK%	Proovitükkide arv	VUK%	Oluline VUK%
1	6	4,3	1,0	5	0,0	0,0
2	10	2,6	1,1	5	0,2	0,2
3	10	7,0	6,4	5	3,8	3,4
4	11	1,1	0,4	1	0,0	0,0
5	8	0,0	0,0	4	0,0	0,0
6	8	3,1	0,9	6	0,0	0,0
7	10	14,3	5,8	5	0,2	0,2
8	10	3,9	1,7	5	0,0	0,0
9	10	15,6	11,5	5	2,6	2,4
10	2	12,0	11,5	1	0,0	0,0
11	10	11,2	5,1	5	0,6	0,2
12	5	13,4	9,0	4	0,0	0,0
13	10	33,1	19,5	5	0,2	0,2
14	3	8,3	6,0	4	0,3	0,3
15	10	3,6	3,0	5	0,6	0,6
16	10	1,4	0,9	5	1,4	1,4
17	10	8,7	6,3	5	0,0	0,0
18	6	11,5	7,5	5	4,6	0,8
19	9	6,7	2,0	9	0,0	0,0
20	10	25,1	9,4	5	0,4	0,2
21	0			11	0,3	0,2
22	9	0,0	0,0	6	0,0	0,0
23	10	9,5	9,0	5	0,0	0,0
24	10	20,9	20,7	5	0,6	0,6
25	6	2,3	0,8	11	0,0	0,0
26	10	0,7	0,7	9	0,3	0,3
27	11	21,5	15,8	12	0,0	0,0
28	14	6,1	3,4	6	0,2	0,2
29	6	8,0	3,7	9	0,3	0,1
30	9	0,8	0,3	8	0,0	0,0
31	7	5,4	1,6	11	0,0	0,0
32	7	36,9	25,4	0		
33	10	1,7	0,5	5	0,6	0,4
34	10	0,0	0,0	5	0,0	0,0
35	10	1,8	1,5	5	0,0	0,0
36	9	0,6	0,2	6	0,2	0,0
37	10	5,6	1,5	5	0,0	0,0
38	16	0,0	0,0	1	0,0	0,0
39	10	9,0	2,4	5	3,6	2,8
40	10	13,0	8,4	5	3,8	2,8
41	10	4,2	1,3	5	0,4	0,0
42	10	10,5	4,6	5	0,0	0,0
43	10	23,9	10,5	5	0,0	0,0
44	10	39,0	34,7	5	0,8	0,8
45	10	17,6	12,9	6	1,3	1,2
46	10	6,5	2,8	5	0,2	0,2
47	12	2,8	0,8	7	0,0	0,0
kokku	424	9,3	5,8	262	0,5	0,4

Selgitamaks seirealadel fikseeritud kahjustustasemete võimalikku seotust põdra asustustiheduse ja piirkonnas saadaolevate põdra jaoks atraktiivsete männi ja lehtpuunoorendike esinemisega, selgitasime esmalt välja võimaliku seost kirjeldavad sobivaimad mudelid, kasutades Akaike lähenemist. Faktortunnustena lisasime analüüsi seirealadel 2019 kevadel saadud pabulaindeksid, kuni 20- aastaset männinoorendike osakaalu (pindala suhe) seirealal ja kuni 20 aastaste haava- ja kasenoorendike osakaalu (pindala suhe) seirealal. Ühtlasi lisasime algsesse analüüsi kõigi kolme faktori erinevad võimalikud koosmõjude kombinatsioonid. Kõik faktortunnused olid eelnevalt viidud valimi suhtes standardiseeritud kujule. Nii männinoorendike kui ka keskealistes kuusikute puhul osutus parimaks võimalikuks mudeliks vaid faktortunnusena põdra pabulaindeksit sisaldav mudel. Edasine analüüs tõi välja männinoorendikes fikseeritud kahjustuste ja pabulaindeksi vahelise olulist positiivse korrelatsiooni. See tähendab, et kõrgema põdra asustustihedusega piirkondades esineb ka rohkem põtrade poolt noortele mändidele tekitatud kahjustusi (joonis 11).

Joonis 11. Värskete põdra tekitatud kahjustusega noorte mändide osakaalu seos põdra asustustihedusega seirealadel. *VUK%* - värskete põdra tekitatud toitumisjälgedega mändide osakaal uuritud mändide seas; *Oluline VUK%* - puu arengut oluliselt negatiivselt mõjutavate põdra tekitatud värskete kahjustustega mändide osakaal uuritud mändide seas.

Kuigi ka keskealistes kuusikutes fikseeritud kahjustuste esinemise ja põdra asustustihedust iseloomustava pabulaindeksi vahel võib täheldada mõningast positiivset korrelatsiooni, ei ole asustustiheduse seos nii värske kahjustuse kui ka olulise värske kahjustuse puhul statistiliselt usaldusväärne (VUK: $R = 0,17$; $p = 0,25$ ja oluline VUK: $R = 0,21$; $p = 0,15$).

Põdra talvine elupaigakasutus (pabulaloenduste andmetel)

2019. a loenduste käigus fikseeritud pabulahunnikute paiknemine metsades kinnitab sarnaselt eelneva nelja aasta andmetega põtrade suurt lehtpuude enamusega noorendike lembust. Elupaikade ühtlase kasutuse põhjal prognoositust ligi kask korda sagedamini kasutasid põdrad 2018/2019 a talvel ka 5 - 19 aasta vanuseid okaspuude kuuse ja männi noorendikke. Prognoositust märgatavalt vähem on kõigil viiel aasta leidnud põtrade poolt kasutust 20 - 50-aastased puistud. Prognoositust märksa enam kohati põtrade pabulahunnikuid 2019. aasta loendustel aga vanemates haava puistutes, mida võib ühelt poolt seletada seal leiduva alusmetsa ja murdunud haabade poolt põtradele pakutava toidupoolisega, kuid võib osalt olla tingitud ka sellest, et osalt võib nii mõnegi raieküpsete puistute asemel täna olla juba noorendikud, mis metsaregistri andmetes veel ei kajastu.

Kuna eelnevalt teada olnud põdra tihedast seotusest metsaga, paigutati loendusmarsruudid valdavalt metsaaladele, siis tule arvestada, et tabelis 9 olevad rohumaade kasutusmäär on tõenäoliselt oluliselt ülehinnatud, sest üldjuhul läbivad rohumaad sisaldavad loendusruudud vaid rohumaade metsaga piirnevaid servaalasid, kuhu ka põdrad oluliselt sagedamini satuvad.

Detailsema ülevaate põtrade elupaigaeelistustest annavad tabelid 9 ja 10. Märkimisväärsed erinevusi põtrade 2017/2018 aasta talvises elupaigakasutuses võrreldes eelneva kolme aastaga ei ilmne.

Tabel 9. Põtrade elupaigakasutus (MR andmed kasvukohatüübi kohta täiendatuna põhikaardi andmetega). Kaldkriipsuga märgitud fikseeritud asukoha-määrangute arv / elupaiga esinemise (osakaalu) alusel prognoositud asukoha määrangute arv elupaikade ühtlasel kasutusel. Olulised erinevused märgitud rasvases kirjas. Suhtarv >1 tähistab elupaiga eeldatust suuremat, <1 väiksemat kasutust.

Kasvukohatüüp	Kõik aastad			2015			2016			2017			2018			2019			Elupaiga osakaal
	Pabulahunnikute arv			Pabulahunnikute arv			Pabulahunnikute arv			Pabulahunnikute arv			Pabulahunnikute arv			Pabulahunnikute arv			
	Fiks	Prog	Suht- arv	Fiks	Prog	Suht- arv	Fiks	Prog	Suht- arv	Fiks	Prog	Suht- arv	Fiks	Prog	Suht- arv	Fiks	Prog	Suht- arv	
AN-angervaksa	4888	/ 4368	1,1	1535	/ 1445	1,1	1666	/ 1374	1,2	1687	/ 1549	1,1	1456	/ 1445	1,0	1421	/ 1263	1,1	12,681
JK-jänese kapsa	1333	/ 1506	0,9	517	/ 498	1,0	400	/ 474	0,8	416	/ 534	0,8	422	/ 498	0,8	379	/ 436	0,9	4,381
JM-jänese kapsa-mustika	3033	/ 2661	1,1	1026	/ 880	1,2	922	/ 837	1,1	1085	/ 944	1,1	932	/ 880	1,1	928	/ 763	1,2	7,668
JO-jänese kapsa-kõdusoo	2026	/ 1607	1,3	682	/ 531	1,3	644	/ 505	1,3	700	/ 570	1,2	691	/ 531	1,3	533	/ 469	1,1	4,714
JP-jänese kapsa-pohla	876	/ 1248	0,7	311	/ 413	0,8	222	/ 393	0,6	343	/ 443	0,8	403	/ 413	1,0	346	/ 353	1,0	3,543
KL-kastikuloo	649	/ 716	0,9	214	/ 237	0,9	178	/ 225	0,8	257	/ 254	1,0	321	/ 237	1,4	250	/ 214	1,2	2,148
KM-karusambla-mustika	1410	/ 998	1,4	487	/ 330	1,5	403	/ 314	1,3	520	/ 354	1,5	404	/ 330	1,2	342	/ 292	1,2	2,929
KN-kanarbiku	114	/ 352	0,3	37	/ 116	0,3	38	/ 111	0,3	39	/ 125	0,3	43	/ 117	0,4	34	/ 100	0,3	1,005
KR-karusambla	282	/ 205	1,4	113	/ 68	1,7	56	/ 65	0,9	113	/ 73	1,6	66	/ 68	1,0	50	/ 58	0,9	0,581
KS-kõdusoo	147	/ 122	1,2	41	/ 40	1,0	55	/ 38	1,4	51	/ 43	1,2	34	/ 40	0,8	39	/ 36	1,1	0,365
LD-lodu	97	/ 166	0,6	27	/ 55	0,5	29	/ 52	0,6	41	/ 59	0,7	33	/ 55	0,6	44	/ 49	0,9	0,493
LL-leesikaloo	124	/ 48	2,6	39	/ 16	2,5	19	/ 15	1,3	66	/ 17	3,9	66	/ 16	4,2	43	/ 14	3,0	0,144
LU-lubikaloo	22	/ 13	1,7	3	/ 4	0,7	8	/ 4	2,0	11	/ 5	2,4	12	/ 4	2,8	6	/ 4	1,6	0,038
MD-madalsoo	877	/ 466	1,9	345	/ 154	2,2	261	/ 147	1,8	271	/ 165	1,6	338	/ 154	2,2	238	/ 135	1,8	1,36
MO-mustika-kõdusoo	1471	/ 930	1,6	455	/ 308	1,5	484	/ 293	1,7	532	/ 330	1,6	426	/ 308	1,4	273	/ 269	1,0	2,705
MP-mineraalne puistang	0	/ 4	0,0	0	/ 1	0,0	0	/ 1	0,0	0	/ 2	0,0	0	/ 1	0,0	0	/ 1	0,0	0,013
MS-mustika	2442	/ 2153	1,1	812	/ 712	1,1	740	/ 677	1,1	890	/ 764	1,2	696	/ 712	1,0	566	/ 620	0,9	6,229
ND-naadi	2376	/ 2282	1,0	846	/ 755	1,1	772	/ 718	1,1	758	/ 809	0,9	760	/ 755	1,0	786	/ 645	1,2	6,473
OS-osja	532	/ 273	2,0	165	/ 90	1,8	177	/ 86	2,1	190	/ 97	2,0	172	/ 90	1,9	115	/ 80	1,4	0,8
PH-pohla	625	/ 1960	0,3	199	/ 648	0,3	170	/ 617	0,3	256	/ 695	0,4	266	/ 648	0,4	224	/ 498	0,4	5,001
RB-raba	286	/ 400	0,7	100	/ 132	0,8	94	/ 126	0,7	92	/ 142	0,6	85	/ 132	0,6	63	/ 116	0,5	1,166
SJ-sõnajala	117	/ 100	1,2	47	/ 33	1,4	37	/ 31	1,2	33	/ 35	0,9	28	/ 33	0,8	20	/ 30	0,7	0,299
SL-sinilille	1129	/ 1829	0,6	370	/ 605	0,6	323	/ 575	0,6	436	/ 649	0,7	461	/ 605	0,8	494	/ 546	0,9	5,482
SM-sambliku	21	/ 225	0,1	7	/ 75	0,1	5	/ 71	0,1	9	/ 80	0,1	5	/ 75	0,1	6	/ 65	0,1	0,651
SN-sinika	503	/ 469	1,1	196	/ 155	1,3	130	/ 148	0,9	177	/ 166	1,1	136	/ 155	0,9	142	/ 134	1,1	1,35
SS-siirdesoo	1108	/ 878	1,3	383	/ 290	1,3	316	/ 276	1,1	409	/ 311	1,3	332	/ 290	1,1	293	/ 252	1,2	2,534
TA-tarna-angervaksa	1718	/ 1578	1,1	520	/ 522	1,0	588	/ 496	1,2	610	/ 560	1,1	516	/ 522	1,0	418	/ 467	0,9	4,686
TR-tarna	1872	/ 1571	1,2	578	/ 519	1,1	616	/ 494	1,2	678	/ 557	1,2	673	/ 519	1,3	533	/ 467	1,1	4,688
*Madalsoo	336	/ 148	2,3	110	/ 49	2,2	105	/ 47	2,2	121	/ 53	2,3	123	/ 49	2,5	98	/ 42	2,3	0,422
*Mets	3174	/ 3802	0,8	980	/ 1257	0,8	1058	/ 1196	0,9	1136	/ 1349	0,8	1125	/ 1258	0,9	933	/ 1117	0,8	11,216
*Muu lageala	305	/ 213	1,4	86	/ 70	1,2	116	/ 67	1,7	103	/ 75	1,4	135	/ 70	1,9	98	/ 62	1,6	0,622
*Põld	54	/ 472	0,1	14	/ 156	0,1	24	/ 149	0,2	16	/ 167	0,1	25	/ 156	0,2	33	/ 141	0,2	1,415
*Põõsastik	25	/ 24	1,0	11	/ 8	1,4	6	/ 8	0,8	8	/ 9	0,9	17	/ 8	2,1	18	/ 7	2,5	0,073
*Raba	158	/ 402	0,4	30	/ 133	0,2	52	/ 126	0,4	76	/ 142	0,5	62	/ 133	0,5	52	/ 93	0,6	0,936
*Rohuma	423	/ 380	1,1	143	/ 126	1,1	160	/ 119	1,3	120	/ 135	0,9	158	/ 126	1,3	121	/ 112	1,1	1,122
*Soovik	39	/ 21	1,8	11	/ 7	1,6	8	/ 7	1,2	20	/ 8	2,6	20	/ 7	2,8	18	/ 6	2,8	0,064
*Õõtsik	0	/ 0	0,0	0	/ 0	0,0	0	/ 0	0,0	0	/ 0	0,0	0	/ 0	0,0	0	/ 0	0,0	0,001

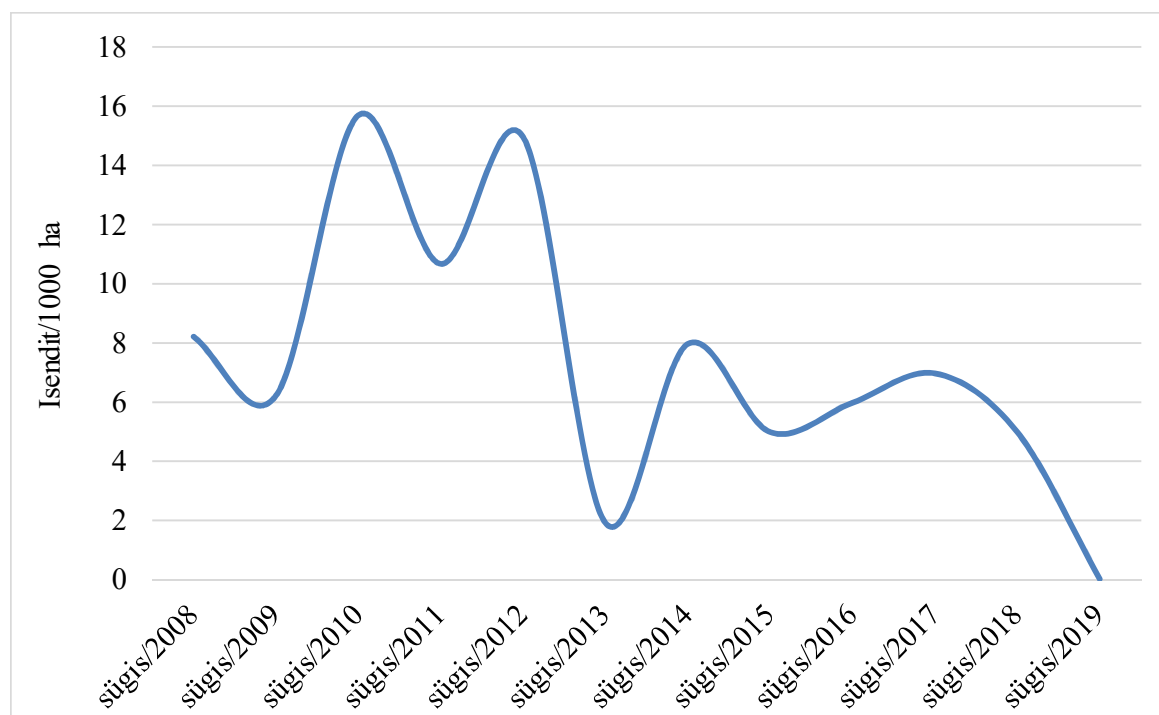
Tabel 10. Puistute kasutamine põtrade poolt (MR andmed enamuspuuliigi ja puistute vanuse kohta täiendatuna põhikaardi andmetega). Kalkkriipsuga märgitud fikseeritud asukohamäärangute arv / elupaiga esinemise (osakaalu) alusel prognoositud asukoha määrangute arv elupaikade ühtlasel kasutusel. Olulised erinevused märgitud rasvases kirjas. Suhtarv >1 tähistab elupaiga eeldatust suuremat, <1 väiksemat kasutust.

Enamuspuuliik	Vanus- klass	2015			2016			2017			2018			2019			Elupaiga osakaal (%)
		Pabulahunnikute arv			Pabulahunnikute arv			Pabulahunnikute arv			Pabulahunnikute arv			Pabulahunnikute arv			
		Fiks. /	Prog.	Suht- arv	Fiks. /	Prog.	Suht- arv	Fiks. /	Prog.	Suht- arv	Fiks. /	Prog.	Suht- arv	Fiks. /	Prog.	Suht- arv	
Haab	I (0-4 a)	18 /	14	1,3	31 /	13	2,4	34 /	15	2,3	17 /	14	1,2	41 /	12	3,3	0,12
Kask	I (0-4 a)	68 /	43	1,6	64 /	41	1,6	104 /	46	2,3	98 /	43	2,3	89 /	36	2,5	0,36
Kuusk	I (0-4 a)	15 /	18	0,8	16 /	18	0,9	11 /	20	0,6	13 /	18	0,7	23 /	16	1,4	0,17
Sanglepp	I (0-4 a)	2 /	4	0,5	1 /	4	0,2	4 /	5	0,9	5 /	4	1,2	7 /	4	1,8	0,04
Hall lepp	I (0-4 a)	2 /	3	0,6	4 /	3	1,3	2 /	3	0,6	2 /	3	0,6	7 /	3	2,6	0,03
Mänd	I (0-4 a)	19 /	33	0,6	14 /	32	0,4	20 /	36	0,6	24 /	33	0,7	35 /	30	1,2	0,30
Selguseta	I (0-4 a)	212 /	301	0,7	230 /	287	0,8	207 /	323	0,6	228 /	302	0,8	174 /	268	0,6	2,69
Haab	II (5-19 a)	331 /	117	2,8	283 /	112	2,5	280 /	126	2,2	247 /	117	2,1	202 /	103	2,0	1,04
Kask	II (5-19 a)	1207 /	553	2,2	988 /	526	1,9	1124 /	593	1,9	934 /	553	1,7	941 /	464	2,0	4,66
Kuusk	II (5-19 a)	609 /	324	1,9	417 /	308	1,4	480 /	347	1,4	538 /	324	1,7	534 /	282	1,9	2,83
Sanglepp	II (5-19 a)	98 /	30	3,2	102 /	29	3,5	85 /	32	2,6	48 /	30	1,6	47 /	25	1,9	0,25
Hall lepp	II (5-19 a)	297 /	119	2,5	314 /	113	2,8	207 /	128	1,6	280 /	119	2,4	265 /	101	2,6	1,02
Mänd	II (5-19 a)	297 /	246	1,2	252 /	234	1,1	399 /	264	1,5	403 /	246	1,6	380 /	202	1,9	2,03
Pärn	II (5-19 a)	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0,00
Remmelgas	II (5-19 a)	0 /	0	0,0	1 /	0	3,3	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	1 /	0	3,4	0,00
Saar	II (5-19 a)	18 /	2	10,2	21 /	2	12,5	2 /	2	1,1	1 /	2	0,6	6 /	2	3,8	0,02
Tamm	II (5-19 a)	0 /	0	0,0	1 /	0	3,9	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0,00
Teised lehtpuud	II (5-19 a)	4 /	3	1,5	5 /	2	2,0	3 /	3	1,1	1 /	3	0,4	6 /	2	2,6	0,02
Selguseta	II (5-19 a)	77 /	22	3,5	37 /	21	1,8	38 /	24	1,6	43 /	22	1,9	43 /	19	2,2	0,19
Haab	III (20-50 a)	18 /	39	0,5	24 /	37	0,7	18 /	42	0,4	24 /	39	0,6	20 /	34	0,6	0,35
Kask	III (20-50 a)	797 /	750	1,1	803 /	714	1,1	854 /	805	1,1	783 /	750	1,0	547 /	648	0,8	6,51
Kuusk	III (20-50 a)	442 /	522	0,8	367 /	497	0,7	428 /	560	0,8	449 /	522	0,9	335 /	451	0,7	4,53
Sanglepp	III (20-50 a)	30 /	30	1,0	16 /	28	0,6	29 /	32	0,9	12 /	30	0,4	23 /	26	0,9	0,27
Hall lepp	III (20-50 a)	105 /	146	0,7	106 /	138	0,8	119 /	156	0,8	116 /	146	0,8	109 /	128	0,9	1,29
Mänd	III (20-50 a)	334 /	412	0,8	295 /	391	0,8	385 /	441	0,9	333 /	412	0,8	306 /	341	0,9	3,43
Pärn	III (20-50 a)	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0,00
Remmelgas	III (20-50 a)	1 /	3	0,4	5 /	2	2,1	3 /	3	1,1	2 /	3	0,8	0 /	2	0,0	0,02
Saar	III (20-50 a)	0 /	2	0,0	1 /	2	0,4	0 /	3	0,0	0 /	2	0,0	0 /	2	0,0	0,02
Teised okaspuud	III (20-50 a)	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0,00
Selguseta	III (20-50 a)	0 /	1	0,0	0 /	0	0,0	0 /	1	0,0	0 /	1	0,0	0 /	0	0,0	0,01
Haab	IV (50-80 a)	189 /	165	1,1	188 /	157	1,2	183 /	177	1,0	219 /	165	1,3	186 /	147	1,3	1,48
Kask	IV (50-80 a)	1223 /	1143	1,1	1216 /	1087	1,1	1226 /	1226	1,0	1122 /	1143	1,0	1111 /	990	1,1	9,94
Kuusk	IV (50-80 a)	308 /	491	0,6	282 /	467	0,6	373 /	526	0,7	346 /	491	0,7	269 /	428	0,6	4,29
Lehis	IV (50-80 a)	2 /	5	0,4	7 /	5	1,5	6 /	5	1,2	4 /	5	0,8	6 /	4	1,4	0,04
Sanglepp	IV (50-80 a)	45 /	79	0,6	56 /	76	0,7	59 /	85	0,7	38 /	79	0,5	34 /	71	0,5	0,72
Hall lepp	IV (50-80 a)	57 /	84	0,7	99 /	80	1,2	112 /	90	1,2	90 /	84	1,1	95 /	75	1,3	0,76
Mänd	IV (50-80 a)	969 /	1205	0,8	863 /	1147	0,8	1146 /	1293	0,9	949 /	1206	0,8	774 /	1037	0,7	10,42
Pärn	IV (50-80 a)	0 /	4	0,0	6 /	4	1,6	5 /	4	1,2	1 /	4	0,3	2 /	3	0,6	0,04
Remmelgas	IV (50-80 a)	0 /	1	0,0	0 /	1	0,0	0 /	1	0,0	0 /	1	0,0	0 /	1	0,0	0,01
Saar	IV (50-80 a)	4 /	9	0,4	8 /	9	0,9	19 /	10	1,9	18 /	9	1,9	16 /	9	1,9	0,09
Tamm	IV (50-80 a)	1 /	2	0,5	1 /	2	0,5	0 /	2	0,0	0 /	2	0,0	1 /	2	0,5	0,02
Haab	V (>80a)	112 /	110	1,0	114 /	104	1,1	118 /	118	1,0	100 /	110	0,9	153 /	99	1,6	0,99
Kask	V (>80a)	323 /	355	0,9	342 /	338	1,0	409 /	381	1,1	389 /	355	1,1	360 /	317	1,1	3,18
Kuusk	V (>80a)	299 /	422	0,7	336 /	402	0,8	500 /	453	1,1	430 /	422	1,0	380 /	377	1,0	3,79
Sanglepp	V (>80a)	26 /	28	0,9	25 /	26	0,9	29 /	30	1,0	25 /	28	0,9	11 /	25	0,4	0,25
Hall lepp	V (>80a)	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0 /	0	0,0	0,00
Mänd	V (>80a)	1459 /	1735	0,8	1382 /	1650	0,8	1630 /	1861	0,9	1421 /	1735	0,8	1029 /	1534	0,7	15,41
Pärn	V (>80a)	6 /	4	1,3	2 /	4	0,5	2 /	5	0,4	0 /	4	0,0	1 /	4	0,2	0,04
Saar	V (>80a)	9 /	6	1,4	9 /	6	1,5	5 /	7	0,7	2 /	6	0,3	6 /	6	1,0	0,06
Tamm	V (>80a)	22 /	46	0,5	19 /	44	0,4	12 /	50	0,2	22 /	46	0,5	11 /	42	0,3	0,42

Ajuloendus Tipu uurimisalal

Sügisene ajuloendus korraldati 14. ja 15. novembril 5 mastis, 1006 ha ning loendajaid oli 38 inimest.

Põtrade asustustihedus oli varasematel aastatel, 2010- 2012 üle 10 isendi/1000 ha, suurem langus oli 2013 aasta sügisel. Aastatel 2014-2018 tehtud ajuloendustel püsis põdra asustustihedus vahemikus 5-8 isendit/ 1000 ha kohta. Viimasel 2019. aasta loendusel põtru ajuloendustel ei kohatud (joonis 12). Siiski ei tasu sellest järeldada, et põdrad sellest piirkonnast täielikult kadunud on, kuid ilmselt on põdra asustustihedus tugeva küttimissurve tulemusena langenud piirkonnas tasemele, mis asustustihedusest adekvaatse pildi saamiseks eeldaks ajuloenduste läbiviimist mitmeid kordi suuremal maa-alal.

Joonis 12. Põdra asustustihedus erinevatel aastatel Tipu uurimisalal ajuloenduste järgi.